

TİNA MI, HATİCE Mİ?

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

Piyasalar aslen gayri adil yerler midir? Paralı değişim ilişkilerine girmek adaleti bozan bir etkide mi bulunur?

Geçen hafta bu soruları sormuş ve piyasa ilişkilerinin eşitlikçi bir anlayışla yeniden düzenlenebileceğine değinmiştim. Söylediklemi destekleyen mektupları bir tarafa bırakalım. Beni eleştiren mektuplar (bunlardan daha çok geldi) iki önemli hatam olduğunu (epeyi kızgınlıkla) belirtmişlerdi.

Bazen düşünüyorum, bizim gibi düşünmeyen insanlara neden bu kadar sinirleniyoruz? İki hafta önce de bir BirGün okuru epeyi esip gürlereyrek benden bir daha asla emek kavramını ağzıma almamı yazmıştı...

İKİ HATANIZ

Eleştirel mektupların özeti gibi bir mektup aldım. İnsanın eleştirilmekten hoşlanabileceğini kanıtlarcasına dikkatle yazılmış bir mektup. “İki hatanız var” diyordu. “Öncelikle piyasa sosyalizmini savunmanız hatalı. Sosyalistler bu meseleyi çözdüler. Piyasa sosyalizmi mümkün değildir. İkinci olarak, piyasa tüccarın kurduğu dünyadır, oradan emekçi yararlanamaz.”

Nasrettin Hoca misali “sen de haklısın” demek istedim okurumuza. Çünkü piyasa sosyalizmi gerçekten sürdürülebilir bir eşitlikçi düzen yaratamaz. Mülk sahiplerinin sayısını arttırır ama mülkiyeti ortadan kaldırmaz. Piyasaların çoğu şimdiki haliyle tüccarın at oynattığı yerdir. O da doğru. Ama işe bir de diğer taraftan bakmalı:

PİYASA SOSYALİZMİ İŞLEMEZ

Piyasa sosyalizmi tartışmaları pire için yorgan yaktı. Piyasa kavramının evrensel bir işleyiş mantığı olduğunu kabul eden sosyalistler arasında çıkan bu tartışma da iki taraf vardı. İlki geçiş döneminde bile olsa sosyalistlerin piyasaya güvenmemesi gerektiği söyledi. Diğer sosyalizmin piyasa mekanizmasının içinde şekillenebileceğini hatta nihayetinde bu mekanizmayı ehlileştirerek, yeniden yorumlayabileceğini öngördü

Çok farklı gibi duran bu iki pozisyon ortak bir kabule dayanıyor: “Piyasanın ne olduğunu biliyoruz!”

Ancak sorunlu bir varsayım bu. Piyasa mimarisinin, kurucularının, el değiştirdiği metanın, metanın üretim şeklinin, piyasa protezlerinin, fiyat üretim mekanizmasının ve eklemlendiği söylemsel oluşumun (Neo-Liberal ya da Keynesgil) kendine has doğasına bakmadan piyasa hakkında konuşabilme imkânı sağa özgü bir tavidir.

Piyasaların nasıl işlediğini bilmiyoruz. Piyasa mekanizmasını anlamak için kendini var etmiş Neo-Klasik iktisatın kendisi bile, Nobel Ödüllü kurumsalcı iktisatçı Douglass North’un ifade ettiği gibi, asli piyasalar hakkında neredeyse hiçbir bilgi üretememiştir. Nokta.

Piyasa sosyalizmi tartışmasının hatası burada. Sağcıların piyasa anlayışının eşitlikçi bir dünya düşüne uyup uymadığını tartıştı sosyalistler. Konuya ister sağdan isten soldan yaklaşın, meseleyi sağ tanımladığı için isabetli bir siyaset güdemeyiz. Ya “liberal” piyasacı sosyalist oluruz, ya da piyasayı liberaler gibi gören solcu. “Türk

milletini nasıl geliştiririz?” sorunu yanıtlamaya çalışan iki şaşkına döneriz. nce milliyetçilikten arın derler bize.

HATİCE

Ben duymadım, bir arkadaşım anlatmıştı. Boğaziçi niversitesi’nden Nükhet Sirman bir gün derste antropolojinin ne olduğunu anlatırken, “antropologlar neticeye değil, Hatice’ye bakar” demiş.

Artık bize “hep neticeye bak!” diyen neo-liberallere söyleyecek sözümüz olmalı. Thatcher’in “Tina” yani “There is no alternatif – Alternatif Yok!” sloganı, piyasayı anlamaya çalışırken neo-klasik varsayımları kullanan sosyalistlerin zayıflığı nedeniyle halka anlamlı göründü.

Oysa Tina’ya değil de Hatice’ye baksak, neticeye değil, o neticeyi doğuran şartları düşünsek, değişim ilişkilerinin neoliberal mantık dışında da kurulabileceğini anlarız.

Bu kuramsal bir sonuç değil. Dünya da bashedtiğim gibi bir birçok piyasa var. Hatta bir tanesi Karanfilköy’de, Ortadoğu ve Balkanların en büyük piyasası. Rusya, Ortadoğu ve Avrupa’da fiyatlar ona göre belirleniyor. Haftaya Hatice...